

На основу члана 45. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05-исправка, 101/07 и 65/08),

Влада доноси

СТРАТЕГИЈУ ЗА БОРБУ ПРОТИВ ДРОГА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ЗА ПЕРИОД ОД 2009. ДО 2013. ГОДИНЕ

I. УВОД

Злоупотреба дрога довела је савремено човечанство до озбиљних последица које угрожавају здравље становништва, породицу и друштво. Утицај дрога на друштво је разарајући, изазива пораст криминала, нарочито делинквенцију, проституцију, незапосленост, бескућништво и сиромаштво.

Према подацима Организације Уједињених нација преко 200 милиона људи је, бар једанпут, пробало дрогу; притом је број корисника дрога у сталном порасту. Повећање броја људи који користе дроге последица је глобалних друштвено-економских дешавања у свету. Светска здравствена организација указује да су у посебној опасности земље у транзицији.

Усвајањем декларације Специјалне секције Генералне скупштине Уједињених нација (UNGASS)¹ 1998. године, обавезане су све земље чланице да до 2008. године креирају и спроводе своје стратегије и програме за смањење понуде и потражње дрога. Стратегија за борбу против дрога у Републици Србији за период од 2009. до 2013. године (у даљем тексту: Стратегија) усклађена је са Стратегијом Европске Уније за подручје дрога и са другим међународним документима (препоруке Савета Европе, Јединствена Конвенција УН о опојним дрогама из 1961. измењена и допуњена Протоколом из 1972. године, Конвенција о психотропним супстанцама из 1971. и Конвенција против недозвољеног промета опојним дрогама и психотропним супстанцама из 1988.) који регулишу организовану борбу против дрога. У складу са препоруком Савета Европе, коришћено је стручно знање Европског центра за праћење дрога и зависности од дрога (EMCDDA)² и других европских стручњака. Овај документ је примарно заснован на принципима поштовања основних људских права: људског достојанства, слободе, једнакости, солидарности, као и на поштовању демократије и владавине закона.

II. АКТУЕЛНА СИТУАЦИЈА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

---

¹ United Nations General Assembly Special Session on the World drug problem (UNGASS), 1998.

² Европски центар за праћење дрога и зависности од дрога - European Monitoring Center on Drug and Drug addiction (EMCDDA)

Према резултатима пописа становништва 2002. године, у Републици Србији (без података за територију АП Косово и Метохија) живи око 7,5 милиона становника. Бруто национални доходак по глави становника износи око 3.970 € у 2007 години.³ Према подацима Републичког завода за статистику у 2006. години било је око 916.000 незапослених међу лицима од 15 до 65 година старости, која се у смислу Закона о запошљавању и осигурању за случај незапослености сматрају незапосленима⁴.

Фактори ризика

Република Србија је у претходном периоду била изложена рату у окружењу, распаду бивше државе, доласку око 400.000 избеглица и интерно расељених лица, међународним економским санкцијама, НАТО бомбардовању. У условима транзиције и социјално-економске кризе злоупотреба дрога је све заступљенија појава и постаје значајан друштвено-медицински проблем. Геостратешки положај Републике Србије и њено место на међународном путу дроге који спаја исток са западом („Балканска рута“) доприносе да велике количине дроге пролазе, али се и задржавају у нашој земљи. Процеси дезинтеграције претходног друштвеног система са успостављањем новог, заједно са порастом организованог криминала, проституције, трговине људима и генерално осиромашење, допринели су интензивирању проблема везаног за дроге. Економски губици због трговине дрогама, илегалних токова новца и трансакција су огромни (према незваничним проценама у Републици Србији на илегалном тржишту дроге дневно циркулише милион евра). Такође су велики и трошкови лечења, социјалне заштите, правосуђа и др.

Карактеристике коришћења дрога

Актуелну ситуацију на пољу дрога карактерише:

- присуство све више врста дрога на илегалном тржишту, нарочито синтетичких;
- пораст коришћења свих врста дрога, нарочито синтетичких;
- тренд истовременог коришћења различитих врста дрога (политоксикоманија);
- заступљеност у свим срединама, а не само у великим градовима;
- присутност у свим друштвеним слојевима, националним и верским заједницама;
- померање старосне границе ка млађем узрасту.

Најбитније карактеристике корисника опојних дрога у нашем друштву су:

- 1) дискриминација у смислу немогућности прихватања радних обавеза, ради смањене радне способности, што ствара и проблем социјалне сигурности;
- 2) социјална изолација; породица дуго крије проблеме и сама не налази права решења, а друштво није у стању да на време препозна и пружи помоћ.

Доступност дрога и корисници

Само у периоду од 2000. до 2008. године дошло је до драматичног повећања промета дрога. Илустрације ради, на територији Републике Србије заплешено је 2,43

³ Основни индикатори макроекономских кретања, Министарство финансија

⁴ Статистички годишњак Србије 2007, Републички завод за статистику, октобар 2007. године

тона хероина, 15,9 тона марихуане, 71,6 кг кокаина, 90,8 кг хашиша и 2,14 милиона таблета екстазија.⁵ Такође, од 2002. до 2007. године, у Републици Србији су у успешним акцијама откривене четири илегалне лабораторије са савременом опремом и могућношћу производње великих количина синтетичких дрога.

Домаћи стручњаци су 2005. године урадили студију, према методологији Европског школског пројекта о алкохолу и другим дрогама (European School Project on alcohol and other drugs - ESPAD)⁶, о коришћењу дрога међу ученицима, која је показала да је код нас приближно 20% младих пробало марихуану. Истраживања о коришћењу дрога у одраслој популацији⁷ од 15 до 59 година потврђују да је марихуана најчешће коришћена дрога коју је пробало 11% становништва и указују на благу тенденцију пораста коришћења кокаина и синтетичких дрога.

Према подацима из здравствених центара за лечење зависника преко 70% пацијената јавља се због зависности од дрога. Међу регистрованим лицима доминантни су интравенски корисници дрога (65%). Према проценама из истраживања из 2008. године⁸ у популацији инјектирајућих корисника дрога проценат инфицираних ХИВ вирусом је низак, али је инфицираност вирусом хепатитиса Ц висока и креће се од 45% до 69%. Ово несумњиво одражава високу преваленцу ризичног понашања, тј. употребу заједничког прибора за инјектирање.

Подаци о дрогама као узроку смртности су непотпуни, с обзиром на то да је дрога наведена као узрок смрти у само 0,2% укупне смртности. Тако мали број је свакако показатељ неуједначене методологије пријављивања правих узрока смрти, било због непознавања, било због других разлога.

III. ОДГОВОР ЗАЈЕДНИЦЕ

Коришћење опојних дрога и пратеће последице њихове злоупотребе су комплексне појаве чијим су се решавањем, у највећој мери, бавили надлежни у области здравствене заштите, унутрашњих послова, образовања, социјалне заштите и правосуђа. Одговор заједнице на проблем дрога до сада није био стратешки и програмски конципиран на нивоу државе.

Постојећи ресурси, који се у будућности могу користити у борби против дрога, јесу:

- организован систем здравствене заштите којим се, уз додатну реорганизацију и едукацију кадрова, може обезбедити одговарајућа здравствена заштита корисницима дрога;

---

⁵ Извештај Министарства унутрашњих послова

⁶ Истраживање о злоупотреби алкохола и других дрога међу младима у Републици Србији, 2005. Европска Агенција за реконструкцију

⁷ Истраживања о коришћењу дрога у одраслој популацији, 2006. Глобал фонд за борбу против маларије, туберкулозе и ХИВ/АИДС

⁸ Истраживање међу популацијама под повећаним ризиком од ХИВ-а и међу особама које живе са ХИВ-ом, Министарство здравља, Јединица за имплементацију пројекта Министарства Здравља из донације Глобал фонда за борбу против сиде, туберкулозе и маларије и Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”, септембар 2008. године

- програми и активности на примарној превенцији у различитим областима друштвене заједнице (локална самоуправа, здравствене, образовне и социјалне установе, органи унутрашњих послова);
- присуство и активност цивилног друштва, удружења, цркава и верских заједница и међународних организација које дају стручну, техничку и материјалну помоћ;
- важећа законска регулатива у различитим областима је, у већини случајева, усклађена са прописима у Европској унији: у Закону о производњи и промету опојних дрога („Службени лист СРЈ”, бр.46/96 и 37/02 и „Службени гласник РС”, број 101/05-др. закон), одређују се услови за гајење биљака из којих се могу добити опојне дроге, као и услови за производњу, поседовање и промет опојних дрога, надзор над гајењем биљака из којих се могу добити опојне дроге и мере за сузбијање злоупотребе опојних дрога. 2005. године донет је и Закон о супстанцама које се користе у недозвољеној производњи опојних дрога и психотропних супстанци („Службени гласник РС”, број 107/05) којим се регулише надзор над производњом и прометом прекурсора;
- ангажовање државе у процес укључивања целокупне заједнице за решавање проблема дрога кроз међуресорну сарадњу између свих актера који учествују и доприносе бољим резултатима у борби против дрога.

Недостаци у одговору заједнице јесу:

- национална политика и стратегија у борби против дрога, као и координација постојећег одговора заједнице нису у потпуности развијени и дефинисани;
- информациони системи са базама података нису ни довољно развијени на територији Републике Србије ни усклађени са међународним стандардима;
- доктринарни ставови и методологија лечења зависника нису јасно дефинисани, нема довољно водича добре клиничке праксе, смерница и терапијских протокола;
- рехабилитациони програми и терапијске комуне су недовољно развијени, а ресурси удружења, удружења бивших зависника, цркава и верских заједница и других нису довољно искоришћени;
- теренски рад ради успостављања што ранијег контакта са корисницима дрога је недовољан;
- истраживања, едукација и евалуација нису довољно развијене.

Зависници од дрога чланови су овог друштва и као сви други имају право на здравствену, социјалну и сваку другу заштиту. Неопходно је подизати свест јавности како би се смањила изолација и дискриминација зависника и били им омогућени: потребно лечење, рехабилитација и социјална реинтеграција. Са зависницима који су због своје болести повезани са криминалом везаним за дроге потребно је преиспитати могућност увођења посебног стандарда поступања током истраге и у поступку суђења и издржавања казне имајући у виду њихово специфично психо-физичко стање и зато је потребно унапредити правну заштиту лица за која је изречена казна затвора и омогућити им право на одговарајуће лечење, по истим принципима као и свим пацијентима који се лече у здравственим установама.

У систему извршења кривичних санкција у Републици Србији постоји посебна установа у којој се извршава мера безбедности обавезног лечења наркомана (Члан 83. Кривичног законика), када се изриче уз затворску казну. Реч је о Специјалној затворској болници у Београду. Према наведеном члану Кривичног законика мера безбедности обавезног лечења наркомана изриче се учиниоцу који је учинио кривично

дело услед зависности од употребе опојних дрога и код кога постоји озбиљна опасност да ће услед ове зависности и даље вршити кривична дела. Наведена мера траје док постоји потреба за лечењем, али не дуже од три године. Уколико је мера изречена уз казну затвора, она може трајати дуже од времена изречене казне, али њено укупно трајање не може бити дуже од три године, при чему се време проведено на извршењу мере безбедности урачунава у казну затвора.

Уколико је лечење завршено пре истека казне затвора, осуђени се за остатак казне упућује на даље извршење у заводе за извршење казне. Иначе, имајући у виду да се у Специјалној затворској болници спроводе и друге мере безбедности (обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи и обавезно лечење алкохоличара), капацитети те установе су већ дужи низ година максимално попуњени, што ствара велике проблеме у раду са лицима према којима се извршава ова мера безбедности. Према овим лицима примењују се различите терапије, а најзначајнија је метадонска. Такође, велики значај има и радно ангажовање ових лица за време извршења мере безбедности.

И у неколико других завода (у већим заводима) постоје здравствене службе које се између осталог баве проблемом лечења зависника. Међутим, дугогодишњи проблем је недостатак кадрова у овим здравственим службама, као и велики број зависника који имају хепатитис Б и Ц.

У неколико завода (Ниш, Нови Сад, Сремска Митровица) отворена су одељења без дрога, а сличан пројекат се спроводи и у Васпитно-поправном дому у Крушевцу у коме се спроводи мера упућивања у васпитно-поправну установу.

Убудуће би требало у програм лечења више укључити зависнике, кадровски попуњити упражњена радна места у здравственој служби завода и спроводити и друге мере које су већ предвиђене Стратегијом.

IV. ВОДЕЋИ ПРИНЦИПИ

Водећи принципи Стратегије су:

- поштовање уставности и законитости - у складу с Уставом Републике Србије и законским обавезама, ова стратегија уважава постојеће законодавство Републике Србије и потврђене међународне конвенције и уговоре, а потребно је и праћење и проучавање иницијатива за измене и допуне прописа у области опојних дрога и прекурсора, уз неопходно усклађивање са одговарајућим прописима ЕУ;
- јачање институционалних могућности – ефикасна контрола промета опојних дрога и прекурсора и стварање услова за успешно супротстављање институција државе и друштва незаконитој трговини опојним дрогама и прекурсорима;
- заштита грађана Републике Србије - остваривање заштите становништва Републике Србије од последица злоупотребе опојних дрога (криминалних дела зависника да би дошли до дроге) кроз институције државе и друштва засновано на праву на личну сигурност и заштиту приватног власништва држављана Републике Србије;
- заштита друштвене заједнице - заштита друштвене заједнице, колектива, породица и појединаца, од незаконите трговине опојним дрогама и прекурсорима, укључујући и одређивање и предузимање одговарајућих казних мера против починилаца кривичних дела;

- заштита људских права - свим особама које користе дрогу, а потребна им је услуга или помоћ било које службе, загарантована, односно доступна им је та помоћ, без обзира на пол, етничку припадност, расу, религију, узраст, образовни ниво и социјални статус, а уз поштовање људских права, људског достојанства, друштвену и личну одговорност, слободу појединца и заштиту породице;

- право на информацију - сви чланови друштва имају право на информисање о ризицима и последицама коришћења дрога, могућностима лечења и рехабилитације, а зависницима од дрога који не могу да прекину да узимају дрогу треба понудити и информисање о програмима смањења штетних последица проузрокованих коришћењем дрога;

- мултидисциплинарност - обезбеђивање сарадње свих сегмената друштвене заједнице у циљу ефикасног спровођења националне политике за смањење понуде и потражње дрога, кроз координацију различитих приступа и деловања;

- свеобухватност и континуиран рад - приступ решавању проблема коришћења дрога подразумева стално учешће различитих сектора из области: социјалне и здравствене заштите, образовања, правосуђа, унутрашњих послова, одбране, финансија, цивилног сектора друштва, удружења и целе заједнице;

- доступност служби - службе за помоћ зависницима треба да буду доступне и да покрију сва подручја Републике Србије. Оне би требало да понуде различите програме који су интегративни, комплексни, али са наглашеним индивидуалним приступом прилагођеном сваком појединцу понаособ;

- децентрализација - да би се обезбедила равноправна доступност различитих програма у целој земљи неопходно је да се омогући примена специфичних програма у јединицама локалне самоуправе према локалним потребама и приоритетима;

- етика и професионализам - рад са особама зависним од дрога треба да буде у складу са основним етичким принципима, максимално професионалан и без предрасуда;

- дестигматизација - сви програми за борбу против коришћења дрога морају бити ослобођени идеолошких и моралистичких интерпретација.

V. ОПШТИ ЦИЉ

Општи циљ Стратегије је унапређење и очување здравља становништва смањењем коришћења дрога и штетних последица проузрокованих злоупотребом дрога.

Овом стратегијом обухваћена су следећа подручја деловања:

- 1) координација;
- 2) смањење понуде дрога;
- 3) смањење потражње дрога;
- 4) информисање, истраживање и евалуација;
- 5) међународна сарадња.

1. Координација

Координација свих одговарајућих служби, институција и организација на националном и локалном нивоу, је предуслов за ефективно и ефикасно деловање друштва у борби против дрога.

Усклађивање активности по хоризонталним и вертикалним линијама рада у борби против дрога спроводиће министарство надлежно за послове контроле производње и промета опојних дрога и прекурсора, при коме ће се у ту сврху образовати Комисија за сузбијање злоупотребе опојних дрога. Комисију ће чинити представници надлежних органа управе и експерти из ове области.

Координација, надзор и праћење ефикасности спровођења Стратегије је у делокругу рада министарства надлежног за послове контроле производње и промета опојних дрога и прекурсора.

Спровођење Стратегије захтева уравнотежен, мултидисциплинаран и интегрисан приступ. То подразумева координацију са осталим органима и институцијама државне управе из области опојних дрога.

Министарство надлежно за послове контроле производње и промета опојних дрога и прекурсора, квалитетном контролом легалне производње и промета опојних дрога и прекурсора у великој мери доприноси сузбијању њихове злоупотребе за илегалну производњу. Притом се у потпуности примењују принципи Конвенција Уједињених Нација, међу којима је правило да лекови који садрже опојне дроге морају да буду доступни здравственој установи, односно пацијенту. На тај начин се не ствара ограничавање легалне употребе таквих лекова.

Циљеви координације су:

- 1) допринос укључењу свих неопходних представника државних органа и удружења у борби против дрога,
- 2) успостављање ефикасне сарадње органа надлежних за послове здравља, унутрашњих послова, царине и правосуђа и њихово усклађено деловање у борби против незаконите производње, трговине и дистрибуције дрога;
- 3) успостављање сарадње свих учесника на националном и локалном нивоу на спровођењу прописа којима се уређује област опојних дрога и прекурсора.

2. Смањење понуде дрога

Смањење понуде дрога подразумева ефикасне и одговарајуће мере у циљу смањења производње, трговине и дистрибуције дрога и спречавање незаконите трговине и коришћења прекурсора, односно супстанци које могу да се користе у недозвољеној производњи опојних дрога и психотропних супстанци, спречавање организованог криминала и „прања новца” стеченог у трговини дрогама.

Циљеви смањења понуде дрога су:

- 1) оснаживање кадровских капацитета подизањем нивоа стручног знања професионалаца у области дрога и прекурсора;
- 2) израда правне регулативе у овом домену и усклађеност са међународним правом и конвенцијама;
- 3) унапређење сарадње у спровођењу закона и истрага у вези са дрогама и прекурсорима;
- 4) јачање борбе против илегалне производње, увоза и извоза, као и трговине опојним дрогама и прекурсорима;
- 5) унапређење контроле производње и промета опојних дрога и прекурсора у легалним фармацеутским и хемијским установама;

- 6) унапређење контроле коришћења опојних дрога и лекова који садрже опојне дроге у здравственим установама;
- 7) јачање борбе против организованог криминала, корупције, прања новца и финансирања тероризма новцем стеченим илегалном трговином опојним дрогама и прекурсорима;
- 8) образовање комисије за уништавање заплењених количина опојних дрога и прекурсора.

На подручју смањења понуде дрога, спроводи се читав низ активности разних друштвених субјеката, нарочито полиције и царине. Спроводећи мере и активности из свог делокруга рада, полицијски и царински службеници прате предметну проблематику као и домаће и светске трендове везане за злоупотребу и кријумчарење дрога.

Проблематика понуде дрога у Републици Србији није изолована, већ зависи и од стања на европском и светском илегалном тржишту дрога.

Да би се успешно спровеле мере смањења понуде дрога и ефикасно сузбило кријумчарење опојних дрога и прекурсора од организованих криминалних група, потребно је успоставити међусобну координацију и сарадњу свих меродавних државних органа, а нарочито Министарства здравља, Министарства унутрашњих послова, Министарства финансија и Министарства правде. У том циљу, потребно је подстицати сарадњу Министарства здравља – организационе јединице за опојне дроге и прекурсоре са полицијским, царинским и правосудским органима, као и учешће у заједничким пројектима и истрагама, у раду истражних тимова, размени информација, тренинга, семинара и сл.

Министарство унутрашњих послова ће у области спречавања кријумчарења опојних дрога предузимати интензивне активности у циљу откривања организованих криминалних група које се баве кријумчарењем опојних дрога као и идентификовањем њихових вођа. Вршиће се опсежне провере предузећа која се баве спољнотрговинским пословима у циљу утврђивања кривичне одговорности лица која су повезана са кријумчарењем опојних дрога у нашу земљу или ван ње. Кроз сарадњу са пореском полицијом извршиће се провере стечене имовине лица која су означена као организатори и вође криминалних група. Наставиће се сарадња са Министарством финансија - Управом царина, с циљем пресецања међународних кријумчарских канала.

Циљ и подручје деловања

Континуираним и ефикасним предузимањем свих потребних радњи и законских мера циљ је да се допринесе смањењу понуде, сузбијању и кажњавању илегалне производње и трговине дрогама и прекурсорима, откривању прања новца и одузимању новца стеченог илегалном трговином дрогама.

Подручје деловања:

2.1. Сузбијање организованих облика производње, кријумчарења и препродаје опојних дрога и прекурсора

Потребно је супротстављање наркокриминалу разбијањем међународне мреже организованог криминала која захвата и нашу земљу. У том смислу предложене мере јесу:

- смањење понуде и потражње свих врста опојних дрога предузимањем мера и радњи на сузбијању злоупотребе опојних дрога као и најорганизованијих појавних облика укључујући спречавање кријумчарења хероина тзв. „Балканском рутом”;
- спровођење свих потребних мера и радњи с циљем да се достигне минимум производње дрога или узгајања биљака из којих се могу добити опојне дроге на подручју Републике Србије;
- усмеравање полицијских активности на националне и међународне организоване криминалне групе које се баве кријумчарењем, препродајом и производњом опојних дрога и прекурсора;
- унапређење прикупљања, обраде и анализе свих информација о криминалним радњама које су везане за злоупотребу опојних дрога и прекурсора, уз међусобну размену тих информација на националном и међународном нивоу;
- јачање међународне полицијске и царинске сарадње, билатерално или у оквиру међународних полицијских организација, спровођење заједничких оперативних акција уз међусобну размену знања, искустава и информација;
- правовремено уочавање нових појавних облика кријумчарења и злоупотребе опојних дрога и прекурсора;
- унапређење технике везане за финансијске истраге и прање новца, стеченог илегалном трговином опојним дрогама и прекурсорима;
- разоткривање и омогућавање процесуирања организованих криминалних група и појединаца који учествују у прању новца, стеченог кријумчарењем и препродајом опојних дрога и прекурсора.

2.2. Улична редукција

Неопходно је сузбијање уличне препродаје опојних дрога. У том смислу предложене активности су:

- континуирана едукација и максимално ангажовање полицијских службеника на сузбијању уличне дистрибуције опојних дрога и њиховог конзумирања на јавним местима;
- сузбијање организоване препродаје и дистрибуције опојних дрога на територији Републике Србије, спречавање успостављања отворених нарко-сцена као и сузбијање препродаје мањих количина опојних дрога на улици;
- планирање и предузимање превентивних мера и активности које су везане за спречавање злоупотребе опојних дрога у високошколским установама, средњим и основним школама, дечијим вртићима и другим местима која су посебно популарна за адолесцентну популацију;
- активно учествовање у спровођењу медијске кампање која има за циљ едукацију младих људи о штетности употребе опојних дрога у циљу упознавања јавности са мерама које полиција спроводи како би спречила и ублажила штете које настају за појединце и друштво у целини, а везане су за злоупотребу опојних дрога.

2.3. Контрола границе

Појачањем контроле државне границе потребно је смањити понуду и потражњу свих врста опојних дрога пресецањем међународних кријумчарских канала дрога и прекурсора. У том смислу предложене мере су:

- спречавање кријумчарења опојних дрога ефикасним надзором државне границе са акцентом на откривање и разбијање међународних канала којима се кријумчаре опојне дроге кроз Републику Србију („Балканска рута”);
- стално стручно усавршавање припадника граничне полиције као и припадника Управе царина на подручју сузбијања кријумчарења опојних дрога и прекурсора;
- техничко опремање граничних прелаза у складу са европским стандардима;
- образовање тимова граничне полиције и царине (материјално-техничка средства, службени пси за детекцију опојних дрога и др.) специјализоване за сузбијање свих врста кријумчарења, а нарочито за кријумчарење опојних дрога и прекурсора;
- у поступку увозно-извозног царинења појачање контроле увоза и извоза на темељу дозвола и важећих листа за лекове, психоактивне супстанце и прекурсоре;
- набављање и на граничне прелазе дистрибуирање приручних тестова за откривање и детекцију опојних дрога ради корисног и правовременог деловања.

2.4. Мере безбедности у саобраћају

Потребно је повећање безбедности друмског саобраћаја тако да се смањи број саобраћајних незгода које изазивају возачи под утицајем опојних дрога. У том смислу предложене мере су:

- успостављање контроле возача, у друмском саобраћају, на опојне дроге;
- покретање пилот пројекта: Тестирање возача на опојне дроге;
- опремање саобраћајне полиције савременом опремом (уређајима) путем којих ће се моћи брзо и ефикасно спроводити провера (испитивање) возача на опојне дроге;
- вођење евиденције о возачима који су управљали возилом под утицајем опојних дрога;
- успостављање континуиране едукације припадника саобраћајне полиције који ће, у оквиру законске регулативе, моћи ефикасно да спроводе провере возача, у саобраћајном промету Републике Србије, на опојне дроге;
- континуирано спровођење контроле уређаја помоћу којих се обавља провера (испитивање) возача на опојне дроге;
- успостављање ефикасног надзора над превозом прекурсора који могу да се употребе за производњу опојних дрога и спречавање њиховог кријумчарења и злоупотребе.

2.5. Складиштење заплењених количина опојних дрога

Неопходно је побољшање услова складиштења заплењених количина опојних дрога. У том смислу предложене мере су:

- складишни простор третирати контролисаним вентилацијом, видео-надзором простора, уређајима за заштиту од пожара и системом за алармирање у случају пожара, провале и сл;
- складишни простор осигурати информатичком опремом за компјутерско евидентирање улаза и излаза заплењених количина опојне дроге.

2.6. Надзор над прекурсорима

Ефикасан надзор над производњом и прометом супстанци које се могу употребити за илегалну производњу опојних дрога и психотропних супстанци важан је елемент у спречавању незаконите производње опојних дрога и психотропних супстанци и води ка смањењу њихове понуде. Пошто се те супстанце налазе у редовном промету и користе се у хемијској, фармацеутској, козметичкој и сличним индустријама, потребно је спроводити контролу производње и промета, укључујући увоз и извоз, у складу са законским нормама, како би се спречила њихова незаконита употреба. Да би се то постигло, потребно је успоставити контролу над производним субјектима (сировине, технологије), научним и истраживачким институцијама (сировине, лабораторијска опрема), увозом, извозом и прометом прекурсора и опреме која се користи приликом њихове употребе.

Посебну пажњу потребно је усмерити ка међународном промету тих супстанци, уз сарадњу овлашћених државних органа и произвођача, трговаца и превозника у циљу спречавања покушаја незаконите употребе прекурсора. Потребно је спроводити интензивну сарадњу са другим ресорним министарствима која имају надлежности у производњи и промету прекурсора, уз вођење одговарајуће евиденције о прекограничном промету прекурсора. Неопходно је сарађивати и размењивати информације са одговарајућим органима других држава и међународних институција, као и са институцијама које врше међународну координацију у области производње и промета опојних дрога и прекурсора.

Министарство здравља ће да обезбеди услове и средства за складиштење заплењених количина прекурсора. Истовремено ће спроводити и све неопходне мере за њихово уништење у земљи, односно иностранству. Складиштење ће се обављати под истим условима који важе за опојне дроге.

2.7. Национална лабораторија за карактеризацију опојних дрога, лекова који садрже опојне дроге, фармацеутских сировина које се могу злоупотребити као додаци дрогама и прекурсора

За потребе карактеризације опојних дрога, лекова који садрже опојне дроге, фармацеутских сировина које се могу злоупотребити као додаци дрогама и прекурсора, Министарство здравља ће наменски образовати лабораторију. Посебна пажња биће усмерена на откривање нових илегалних дрога на тржишту, као и нових прекурсора, а самим тим ће се употпуњавати постојеће листе опојних дрога и прекурсора.

2.8. Казнена политика

Казнена политика на подручју сузбијања илегалног поседовања, превоза, производње и омогућавања употребе опојних дрога представља саставни део националне политике на подручју сузбијања и смањења употребе опојних дрога. У складу с прихваћеним међународним стандардима и Конвенцијама УН и домаћим прописима, посебан надзор је усмерен на прекурсоре.

Илегална производња и промет опојних дрога, поседовање, као и омогућавање њихове злоупотребе, према Кривичном закону, квалификовани су као кривична дела.

Потребно је донети здравствене програме и програме социјалне заштите за лечење у затворским условима и њихову каснију рехабилитацију.

Будући развој казнене политике и законодавства у области опојних дрога и прекурсора треба да буде спроведен у складу са препорукама и одлукама Европске уније.

3. Смањење потражње дрога

Смањење потражње представља скуп свеобухватних мера и активности које имају за циљ смањење броја корисника дрога, смањење социјалних и здравствених последица коришћења дрога и помоћ у реинтеграцији бивших зависника у друштво. Смањење потражње укључује следеће области деловања:

- примарну превенцију;
- рано откривање и ране интервенције;
- лечење;
- рехабилитацију и социјалну реинтеграцију;
- програме смањења штетних последица коришћења дрога.

3. 1. Примарна превенција

Примарна превенција има за циљ промовисање живота без дрога и спречавање коришћења дрога, нарочито код младих.

Примарна превенција подразумева: промовисање здравих стилова живота без употребе дрога, подизање нивоа свести појединца и друштва о ризицима од дрога, смањење броја нових корисника дрога и мобилисање заједнице у борби против дрога.

Примарна превенција може бити општа, селективна и индикована, зависно од тога да ли је усмерена на целокупну заједницу, одређене популационе групе (у предшколским установама, школама, породици, радној околини и сл.) и појединце или групе под повећаним ризиком (возачи, пилоти, здравствени радници, војници, деца у домовима без родитељског старања, деца улице, затвореници и др.).

Породица

Едукација родитеља и старатеља је врло важан сегмент на пољу примарне превенције. Осим основне едукације родитеља о штетним последицама дрога, неопходно је оспособљавање родитеља за добру комуникацију са децом и јачање способности породице за решавање кризних момената. Породица треба да пружи услове за здраво одрастање деце, њихово информисање и доношење одговарајућих одлука.

Уз програме едукације о успешном родитељству, програме за развој социјалних вештина младих, као и програме за јачање породице у друштву, неопходно је и оснивање породичних саветовалишта или центара који би имали саветодавно - информативну улогу.

Специфични циљ је подизање нивоа знања родитеља и старатеља о штетном утицају дрога.

Активности су:

- едукација родитеља и старатеља о штетном утицају дрога и превентивним мерама кроз рад стручних сарадника у школама и здравственим установама;
- развијање способности родитеља за решавање проблема и кризних ситуација у породици;

- унапређење саветодавног рада у установама социјалне и здравствене заштите и мотивисање социјалних и здравствених радника за рад са родитељима и старатељима;
- развијање успешне комуникације родитеља са децом;

Образовне установе

Основни принцип, када су ове установе у питању, је њихово укључивање као целине, односно заједничко учешће васпитача, наставника, и педагога из ових установа и ван њих, родитеља и деце, у програме превенције који треба да су информативног и едукативног карактера. Програми морају бити прилагођени узрасту деце, прихватљиви и разумљиви, а такође их је нужно усмерити и на рано препознавање ризичних група деце за које би требало развити заштитне превентивне програме.

Специфични циљеви су:

- 1) усвајање одговорног понашања у вези са здрављем деце у циљу побољшања здравственог стања;
- 2) промовисање здравих стилова живота младих;
- 3) подизање нивоа знања и свести код деце и школске деце о штетном утицају дрога;
- 4) повећање нивоа знања васпитача, наставника, педагога и психолога о штетним утицајима дрога на телесно, социјално и ментално здравље деце.

Активности су:

- развијање специфичних програма промоције здравих стилова живота и програма превенције злоупотребе дрога;
- јачање спровођења постојећих програма промоције и превенције кроз разне облике едукативних активности, укључујући и вршњачку едукацију;
- подржавање иницијатива младих за спровођење акција које имају за циљ афирмацију здравих стилова живота;
- развијање социјалних вештина;
- информисање младих и родитеља о ризицима конзумирања дрога кроз школске наставне програме и радионице у школама;
- идентификација и смањење фактора ризика у школском окружењу;
- едукација наставног кадра (едукација едукатора) о најефикаснијим начинима информисања и мотивисања младих за правилне изборе и одупирање притисцима у изазовима савременог друштва.

Радна околина

Превентивни програми за радну околинду морају да обухватају активности које се односе на едукацију и сензибилизацију запослених, руководећег кадра, представника синдиката и др. за проблем коришћења дрога. Такође је важно омогућити одговарајуће поступање са особама које су под ризиком или су већ зависне од дрога. Неопходно је организовати активности у циљу спречавања коришћења дрога на радном месту, са посебним акцентом на запослене који су под повећаним ризиком због професионалног оптерећења: возачи моторних возила, пилоти, здравствени радници и др.

Специфични циљ је подизање нивоа знања и свести код запослених и послодаваца о штетном утицају дрога.

Активности су:

- развијање специфичних програма промоције здравих стилова живота и програма превенције злоупотребе дрога у радној околини;
- едукација запослених о ризицима везаним за дроге;
- омогућавање одговарајућег поступања са особама под ризиком;
- смањење изолације и дискриминације зависника од дрога у радној околини;
- спровођење разних облика едукативних активности на тему промоције здравих стилова живота у радној околини.

Заједница

Интервенције у заједници односе се на мобилизацију и активно учешће свих грађана и цивилног сектора (невладине организације), као и одговарајућих установа у области унутрашњих послова, судства, здравствене и социјалне заштите у спровођењу програма превенције злоупотребе дрога. Промовисање волонтерства у примарној превенцији је такође један од задатака заједнице.

Специфични циљ је јачање укључивања локалне самоуправе и цивилног сектора у превентивне програме.

Активности су:

- едукативни програми за различите групе, нарочито младе;
- промотивне кампање о здравим стилима живота;
- информисање грађана путем медија о штетном утицају дрога;
- обележавање светског дана борбе против дрога и сл;
- програми за младе кроз теренски рад (outreach програми).

Друге институције

Друге институције као што су домови за децу без родитељског старања, сигурне куће, заводи за васпитање деце и омладине, војне установе, васпитне установе, васпитно-поправни домови и заводи за извршење казне и др. захтевају посебне програме превенције злоупотребе дрога.

Деца и млади смештени у установе социјалне заштите суочавају се са бројним факторима ризика што их чини посебно осетљивом популацијом.

Специфични циљ је подизање нивоа знања и свести о штетном утицају дрога код деце и особа које бораве у институцијама.

Активности су:

- развијање специфичних програма превенције злоупотребе дрога за кориснике у овим институцијама;
- посебни едукативни програми за децу у домовима без родитељског старања;
- спровођење посебних едукативних програма у другим институцијама;

- спровођење разних облика едукативне активности на тему промоције здравих стилова живота у овим институцијама.

3. 2. Рано откривање и интервенције

Рано откривање је препознавање особа код којих постоји злоупотреба дрога, а још није развијена зависност, као и ефикасно откривање оних којима је потребна стручна помоћ.

Ране интервенције су мере којима се особе код којих постоји злоупотреба дрога мотивишу да прекину или смање узимање дрога, а особе које имају развијену зависност да што пре започну лечење.

Циљеви су:

- 1) спречавање да повремено узимање дрога прерасте у редовно коришћење;
- 2) заустављање процеса нарушавања здравља особа које редовно или повремено узимају дрогу.

Активности су:

- унапређење програма за рано откривање и протокола за рану дијагностику особа које повремено користе дроге;
- координисана активност надлежних служби на препознавању и решавању проблема и потреба особа у ризику;
- оснаживање диспанзера за ментално здравље у примарној здравственој заштити за рад са особама које повремено користе дроге;
- унапређење програма за рано откривање и интервенцију посебно код малолетника и деце родитеља зависника;
- развијање теренског рада надлежних служби ради што ранијег контакта са особама које користе дроге и њиховим породицама;
- мобилизација заједнице - промоција здравих стилова живота кроз различите активности и кампање;
- ефикасне активности на пољу смањења понуде дрога;
- контрола злоупотребе дрога код возача и других учесника у саобраћају.

3.3. Лечење

Лечење је процес којим се постижу апстиненција, односно смањење коришћења дрога и смањење последица до којих коришћење дрога може довести. Савремени програми лечења су конципирани тако да у себи повезују фармаколошке, токсиколошке, психотерапијске и социотерапијске методе и интервенције, а прилагођени су индивидуалним потребама и могућностима сваког пацијента.

Лечење се спроводи кроз организовани систем здравствене заштите у складу са усвојеном доктрином лечења и важећим законима у Републици Србији. Сви програми лечења морају да буду усклађени са прописаним стандардима, смерницама и протоколима.

Циљеви су:

- 1) повећање броја корисника дрога обухваћених програмима лечења;

- 2) повећање доступности програма лечења, укључујући и супституциону терапију;
- 3) смањење морбидитета и морталитета као последице коришћења дрога оснивањем кол-центра или СОС-центра.

Активности су:

- дефинисање доктрине, смерница и протокола лечења;
- доношење прописа у области лечења болести зависности;
- унапређење организације и квалитета рада здравствене службе, укључујући и здравствену службу у заводима за извршење казне;
- повећање капацитета за ванболничко лечење (амбуланте, дневне болнице);
- спровођење континуиране едукације здравствених радника и здравствених сарадника који учествују у терапијским програмима;
- обезбеђивање савремених лекова.

Превенција, рана дијагностика и лечење болести зависности спроводе се у здравственим установама и приватној пракси. Ради обављања послова здравствене заштите, примене, праћења и унапређења јединствене доктрине и методологије у превенцији, дијагностици, лечењу и рехабилитацији болести зависности, потребно је именовати четири здравствене установе (у Београду, Новом Саду, Нишу и Крагујевцу), које покривају територије са по два милиона становника.

Превенција, рана дијагностика и лечење спроводи се уз континуирану сарадњу здравствених установа са: центрима за превенцију при органима локалне самоуправе, органима унутрашњих послова, правосуђем, установама социјалне заштите, установама у области образовања, културе и спорта, црквом, послодавцима, невладиним организацијама и др.

3.4. Рехабилитација и социјална реинтеграција

Рехабилитација и социјална реинтеграција представљају скуп активности и мера којим се особама које су користиле или користе дроге помаже да се укључе у различите облике друштвеног живота, побољшају квалитет живота и смање штетне последице проузроковане коришћењем дрога (сиромаштво, необразованост, незапосленост, криминал, проституција, ХИВ и друге болести које се преносе путем крви, социјална измењеност, ментални поремећаји и сл).

Програми рехабилитације и социјалне реинтеграције усклађени су са усвојеном доктрином лечења и прописима у овој области.

Циљеви су:

- 1) укључивање што већег броја особа које су користиле дроге у програме рехабилитације и социјалне реинтеграције;
- 2) повећање рехабилитационих потенцијала корисника дрога за боље функционисање у породици или другој друштвеној групи;
- 3) обезбеђивање услова за завршетак школовања, преквалификацију, запошљавање и ефикасно радно функционисање;
- 4) смањивање броја особа које се враћају коришћењу дрога након лечења.

Активности су:

- развијање и спровођење програма рехабилитације и социјалне реинтеграције (установе социјалне заштите и сва удружења);
- континуирана едукација особа које реализују програме;
- развијање техника мотивације за приступање терапијским програмима, односно програмима за смањење штете проузроковане коришћењем дрога и укључивање у такав програм;
- оснивање и вођење терапијских заједница и комуна, оснивање стамбених јединица за рехабилитоване зависнике и породице са децом;
- оснивање удружења зависника, удружења родитеља и других чланова породица у циљу самопомоћи и узајамне помоћи;
- спровођење програма за завршавање школовања, преквалификације и запошљавања за зависнике који долазе из терапијских заједница, комуна или из завода за извршење казне.

3.5. Програми смањења штетних последица

Програми смањења штетних последица представљају скуп активности усмерених на смањење последица (здравствених, социјалних и др.) до којих доводи коришћење дрога.

Програми смањења штетних последица намењени су особама које не могу да престану са коришћењем дрога у циљу постизања позитивних промена ставова и понашања у заштити свог и здравља других.

Циљеви су:

- 1) смањење ширења инфективних болести (хепатитис Б и Ц, ХИВ);
- 2) смањење смртности корисника дрога;
- 3) смањење криминала повезаног са коришћењем дрога;
- 4) смањење изолације и дискриминације;
- 5) смањење економских трошкова изазваних последицама коришћења дрога.

Активности су:

- развијање мреже здравствених установа за примену супституционе терапије у складу са принципима и препорукама Светске здравствене организације;
- развијање теренског рада и уличних тимова (аутрич програми);
- развијање места за контакт и информисање зависника, дневних и ноћних уточишта;
- пружање информација и олакшавање приступа корисницима дрога у вези са ризицима код коришћења дрога и едукација о мерама за смањење ризика (укључујући и информисање корисника о мерама заштите од предозирања);
- едукација о поступцима код предозирања;
- доступност кондома и подстицање на коришћење кондома;
- развијање програма размене шприцева и игала;
- информације и олакшавање приступа здравственим и социјалним службама и помоћ за укључивање у програме лечења и рехабилитације;
- увођење програма за смањење штетних последица у казнено-поправне заводе;
- пружање помоћи организацијама зависника;

- добровољно, поверљиво и бесплатно тестирање на ХИВ вирус и вирусе хепатитиса Б и Ц.

Ове програме спроводе, сем професионалаца, удружења, едуковани волонтери, бивши корисници дрога и др.

4. Информисање, истраживање и евалуација

Потребна је континуирана информисаност грађана и едукација стручњака различитих профила у свим службама које учествују у спровођењу Стратегије, и то у области: здравствене и социјалне заштите, образовања, унутрашњих послова, судства, војних установа и завода за извршење казне, медија и информисања, локалне самоуправе; као и представника удружења и цивилног друштва.

Етиологија зависности од дрога је узрокована бројним чиниоцима. Зато су и приступи проблему и решења мултидисциплинарни. Потребно је унапредити знања свих учесника укључених у борбу против дрога из различитих дисциплина како би се проблем зависности разумео и креирали одговарајући програми превенције, раног откривања, лечења и рехабилитације.

Потребно је спроводити стручно оспособљавање студената и последипломаца из подручја злоупотребе дрога, као и специјализоване едукације стручњака и других особа које се баве облашћу дрога. За све запослене који се директно баве овом облашћу потребно је организовати сталну едукацију при матичним факултетима. Такође је потребно разрадити програм мултидисциплинарних последипломских студија. Осим тога, треба обезбедити едукацију за планирање и евалуацију превентивних програма, као и специфичну додатну едукацију (информативна предавања, округли столови и сл.) свих учесника у спровођењу Стратегије, укључујући и најширу јавност.

Ову едукацију треба спроводити у сарадњи са стручњацима и научним институцијама, као и у сарадњи са међународним организацијама.

Праћење коришћења дрога спроводи се у виду прикупљања, обраде и пружања информација о илегалним дрогама, особама које користе дрогу и последицама коришћења дрога, а у циљу образовања јединствене базе података за међусекторски координирано скупљање података и размену информација на националном и међународном нивоу.

Према препорукама Европског центра за праћење дрога и зависности од дрога (EMCDDA) на листи приоритета су подаци који се односе на социјалне аспекте зависника, преваленцију употребе дрога у општој популацији и у посебним социјалним и старосним групама, број регистрованих корисника дроге, смртност, преваленција и инциденција зависника инфицираних вирусом ХИВ-а и хепатитиса и број лечених зависника.

У циљу образовања јединствене базе података досадашње информационе системе у свим областима потребно је проширити, усавршити и ускладити са међународним системима за праћење у области дрога (EMCDDA, Pompidou Group⁹).

---

⁹ Група за сузбијање злоупотребе дрога и недозвољене трговине дрогама - Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs (Pompidou Group)

Потребно је обезбедити да у случајевима појава нових врста опојних дрога и прекурсора на тржишту, надлежни органи управе правовремено реагују; да се при томе оствари одговарајућа сарадња између органа државне управе, локалне самоуправе и стручних институција и да се у томе оствари сарадња са одговарајућим међународним институцијама (ИНТЕРПОЛ¹⁰, ЕУРОПОЛ¹¹, EMCDDA, INCB¹², UNODC¹³).

У сарадњи са релевантним институцијама и истраживачким установама и појединим истраживачима, уз подршку међународних организација укључених у борбу против дрога, потребно је спроводити рутинска и ванредна истраживања о узроцима коришћења дрога, трендовима коришћења и последицама њихове употребе, као и истраживања везана за појаву нових дрога на илегалном тржишту.

Ради увида у предности и недостатке активности предвиђених Стратегијом и акционим планом неопходна је континуирана и свеобухватна евалуација сваког програма која се спроводи на националном нивоу.

5. Међународна сарадња

Коришћење дрога представља проблем интернационалног карактера коме се мора приступити кроз сарадњу са институцијама и организацијама у региону, Европи и свету.

С обзиром на то да је национални циљ интеграција у Европску Унију, од великог значаја је повезивање и тесна сарадња са Европским центром за праћење дрога и зависности од дрога (EMCDDA) и другим институцијама уз помоћ којих би се на територији читаве земље успоставио уједначен, јединствен систем и методологија прикупљања и епидемиолошке обраде података, а који би били подударни са подацима који се прате у Европској Унији. Ови подаци се првенствено односе на преваленцију злоупотребе дрога у општој популацији, преваленцију злоупотребе дрога у односу на различите социјалне и старосне групе, број регистрованих зависника, број лечених зависника, број оболелих од ХИВ-а, односно хепатитиса код зависника, итд. Уједначеност у прикупљању, обради и тумачењу података олакшали би комуникацију са међународним партнерима и значајно унапредили сарадњу. У овом смислу неопходно је успоставити чврсте везе са EMCDDA и Групом за сузбијање злоупотребе дрога и недозвољене трговине дрогама (Pompidou Group) Савета Европе, као и Светском здравственом организацијом, Канцеларијом за дроге и криминал Уједињених нација (UNODC), Програмом за развој Уједињених нација (UNDP)¹⁴ и др.

У оквиру приближавања Европске уније користећи одговарајуће наменске фондове установиће се и сарадња са државама чланицама Европске уније.

Међународна сарадња умногоме олакшава борбу против организованог криминала, прања новца и корупције, као и увид у токове кретања дрога и њихових прекурсора. У том смислу, неопходна је сарадња са одговарајућим службама суседних и других земаља, као и координација са ИНТЕРПОЛ-ом и ЕУРОПОЛ-ом.

---

¹⁰ Организација међународне полиције - International Police Organization (INTERPOL)

¹¹ Канцеларија Европске полиције - European Police Office (EUROPOL)

¹² Међународни биро за контрол наркотика - International Narcotics Control Board (INCB)

¹³ Канцеларија Уједињених нација за дроге и криминал - United Nations Office on Drug and Crime (UNODC)

¹⁴ Програм за развој Уједињених нација - United Nations Development Program (UNDP)

VI. ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА

За реализацију циљева ове стратегије, а у складу са акционим планом, обезбеђују се финансијска средства из буџета Републике Србије, аутономне покрајине, градова и општина, у складу са њиховим обавезама и надлежностима.

VII. АКЦИОНИ ПЛАН

Акционим планом за спровођење Стратегије за борбу против дрога детаљније се описују поједини циљеви и начини остваривања постављених циљева, као и конкретни задаци појединих извршилаца за одабрано буџетско раздобље на основу смерница Стратегије.

Акциони план сузбијања злоупотребе дрога доноси се за четворогодишњи период.

Влада Републике Србије ће у року од 30 дана од дана усвајања Стратегије, донети Акциони план којим ће се прецизније дефинисати појединачни циљеви, надлежност и начини њиховог остваривања, рокови извршења и процена потребних средстава за одређено буџетско раздобље.

VIII. ЗАВРШНИ ДЕО

Ову Стратегију објавити у „Службеном гласнику Републике Србије”.

05 број: 500-1176/2009

У Београду 26. фебруара 2009. године

В Л А Д А

Тачност преписа оверава
Генерални секретар

Тамара Стојчевић

ПРВИ ПОТПРЕДСЕДНИК ВЛАДЕ -
ЗАМЕНИК ПРЕДСЕДНИКА ВЛАДЕ

Ивица Дачић, с.р.